

Om Landmandsforsamlingernes fremtidige Ordning.

Diskussion i det kgl. Landhusholdningssekskab d. 14de Decbr. 1870,

indledet af

Redaktør E. Møller-Holst.

Caleren*) havde anmodet Selskabets Styrelse om at faa dette Spørgsmaal forhandlet i et af de første Vintermøder, for at det i Vinterens Løb paany kan blive drøftet af Landmændene og i Landboforeningerne, inden disses Udvalgte skulle samles i Kjøbenhavn til næste Sommer.

Det foreliggende Spørgsmaal blev forhandlet i Landhusholdningssekskabet i Foraaret 1865, da de uheldige Krigsbegebenheder havde umuliggjort at holde et Møde i Sønderborg i Sommeren 1865, saaledes som Bestemmelsen fra Odensemødet havde været. Spørgsmaalet indleedes den Gang af Forpagter Heide, der fremsatte det af Horsens Landbrugsforening 1863 vedtagne Forslag, at nemlig Udvalgte fra Landboforeningerne skulde samles i Kjøbenhavn, for under Ledelse af Landhusholdningssekskabets Styrelse at vælge Formand, Dommere, fastsætte Regler for Dyrskuet o. s. v. for det førstkommende Møde og bestemme Tid og Sted for det derefter kommende Møde. De

*) Det fuldstændige Foredrag af Redaktør E. Møller-Holst findes meddelt i „Ugeskrift for Landmænd“ 1870, II. 521—536, og idet vi henvise dertil, indskrænke vi os her til at giengive de væsentlige Momenter i det.

senere 2 Møder have til almindelig Tilfredshed været afholdte paa Grundlag af denne Ordning, og disse Delegeretmøder have været saa tiltalende, at det er paatænkt at anmode Selfabets Styrelse om aarlig at sammenkalde Udvalgte fra Landboforeningerne til et fælles Møde, navnlig for at fremkalde en mere ensartet Virksomhed fra Landboforeningernes Side. I Reglen have Udvalgte fra de sjællandske Landboforeninger aarlig været samlede til fælles Raadslagning, og Forslaget er saaledes kun en simpel Udvidelse af det Bestaaende. Naar denne Plan er godkjendt, vil den danne det første Grundlag for hyppigere, toaarige eller helst aarlige Landmandsforsamlinger, for hvilke Taleren her, som oftere forhen, vilde indlægge et Ord.

Landmandsforsamlingernes Historie er denne, at de 3 første Møder vare aarlige, 1845, 46 og 47, og væsentlig Diskussionsmøder. Efter Krigen holdtes de næste 3 Møder med 2 Aars Mellemrum i Aarene 1853—56. Mødet i Haderslev 1859 kom ved et Uheld først efter 3 Aars Forløb, og i Virkeligheden vare de 6 Møder, i Tidsrummet 1853—63, beregnede paa at komme hvert andet Aar, ligesom ogsaa det følgende var bestemt til at holdes 1865. Men Krigen kom, Delegeretmøderne kom i Stand, og disse indførte et treaarigt Mellemrum for Møderne 1866, 69 og 72, og der er saaledes Fare for, at store og sjældne Møder skulle faa Indgang, der ved deres Kosti-barhed, Storartethed og Sjældenhed kræve overordentlige Anstrængelser, i Stedet for at hyppigere og bestednere Møder formentlig lettere og fuldstændigere vilde fremme Landmandsforsamlingernes Opgave, at virke belærende og vejledende for de danske Jordbrugere.

Bed den nuværende Ordning kunne Møderne paa Grund af deres Omfang kun holdes i de større Byer, og de ville derfor ikke blot fordele sig langsomt men ogsaa ufuldstændigt over Landet. De samle mange Landmænd og et rigt Udstillingsmateriale, men de levne ikke Landmanden No og Lejlighed til at stifte personlige Bekjendtskaber og til at drage fuldt Udbytte af de rige Udstillinger.

De hyppige Møder lægge mere Beslag paa enkelte fremragende Mænds Tid. Men dette steer ogsaa i alle andre Livsforhold, og om end i værste Tilfælde en Mands gode Villie og Kraft saa meget hurtigere bliver opslidt, saa kunne vi ogsaa med de engleste Erfaringer for Dje tænke os, at en Mand desto mere vil indleve sig i et enkelt Arbejde ved Møderne, og at det herved faaer desto større Interesse for ham. Mange føle sig tiltalte af de treaarige Møder paa Grund af den større Kraft, der kan lægges paa disse, og den større Afvevling, de kunne bringe; men naar man da vælger de belejligste Steder til større treaarige Møder, vil der ikke være noget til Hinder for, i de mellemliggende Aar at holde mindre Møder i de mindre begunstigede Egne af Landet, forudsat at disse maatte ønske det. Møderne ere nemlig ifølge de hidtidige Erfaringer væsentlig lokale, baade for Besøgenes, Dyrskuerens og Udstillingernes Bedkommende, i hvert Fald med Undtagelse af Rjøbenhavns møderne. Der vil derfor næppe ske nogen Formindstelse i Medlemstallet og Udstillingsgjenstandene, fordi Møderne blive hyppigere, og i hvert Fald ville disse tilsammentagne drage flere Medlemmer sammen, end de sjældnere Møder, saa meget mere som de, der først en Gang have besøgt et Møde, lettere drages til et fjærnereliggende. De, der stadigst besøge de større Møder uden Hensyn til Vej længden, ere nemlig netop de fremmeligste og virksomste Jordbrugere, eller netop de, som man skulde synes, mindst trænge dertil. Disses Tal ville forøges ved den stigende Dplysning og Trang til Uddannelse, og altsaa vil ogsaa Trængslen ved de treaarige Møder blive større, og Afholdelsen af hyppigere Møder lettet.

Da derfor Forsvaret for de sjældnere Møder rimeligvis kun kan hentes fra deres formentlig større Overkommelighed, særlig i økonomisk Henseende, vilde Taleren noget nærmere dvæle ved de Midler, der maatte kunne lette Indførelsen af hyppigere Møder.

Ved Landmandsmødet i Horsens fremkom Forslag om ganske at overdrage Ledelsen af Møderne til Landhusholdningssekskabet. Dettets Styrelse vægrede sig bestemt herved af Hen-

syn til de uberegnelige Penge-Forpligtelser, det herved kunde paadrage Selskabet; derimod tilbød den at ville for Selskabets Regning stille Sekretæren til Landmandsmøderne, naar det selv maatte vælge ham. Tilbudet blev den Gang ikke modtaget, men dette udelukker ikke, at et lignende Forslag nu kunde blive antaget, og det vil i saa Fald rimeligvis blive Selskabets Sekretær, der tillige kommer til at beklæde Sekretærposten ved de almindelige Landmandsmøder, hvilket af flere Grunde maa ansees for heldigt, og i hvert Fald vil det være en Besparelse for Landmandsforsamlingerne.

En anden og væsentlig Besparelse kan tilvejebringes ved Udgivelsen af Beretningen om Mødet og andre Tryknings-Udgifter. Skjønt Landbrugstidenderne ganske vist spille en langt beskednere Rolle end ønskeligt, saa er man dog baade af deres Størrelse og deres Antal berettiget til i dem at se et uundværligt Hjælpemiddel for det fremadskridende Agerbrug, og da de sædvanlig opbevares, ville de Meddelelser, de indeholde, stadig kunne være tilgængelige for Læserne; de ville desuden altid føle sig opfordrede til at bringe deres Læsere saadanne Meddelelser, som angaa de almindelige Landmandsforamlinger, i hvilken Retning de imidlertid bør støttes ved, at der strax tilstilles dem stenograferede Gjengivelser af Forhandlingerne; thi det kan ikke betvivles, at det er de Beretninger, som trykkes strax efter Mødet, der læses af Landets Jordbrugere, medens den officielle Beretning ganske fortrinsvis henfattes ulæst paa Hylden. I Beretningen vilde det da være tilstrækkeligt at anføre de Spørgsmaal, der forhandlede o. s. v., med Henvisning til det eller de Steder, hvor Referatet herom findes fuldstændigt optaget, og Beretningen vil da forøvrigt kunne indskrænkes til en kort historisk og statistisk Oversigt over Mødets Gang, Udstillingernes Omfang og Udbytte, tilligemed Medlemslister og Regnskab over Indtagter og Udgifter. Ved det sidste Møde medgik til Bekjendtgjørelser og Beretningen over 7000 Rd., hvoraf der formodentlig uden Skade kunde været sparet mindst 2000 Rd.

Det vil være et stort Fremstridt, om hvert Dommerudvalg ved Dyrskuet ender sin Virksomhed med at afgive en Betænkning over sin Afdeling, og en saadan Betænkning maa da strax trykkes og spredes, i Lighed med Dommernes Betænkning over Maskiner og Redskaber. Taleren forudsætter, at der ikke vil savnes Mænd, der ville paatage sig Dommergjerningen, selv om de ved denne Offentlighed give Kritiken, som de dog ikke kunne undgaa, lidt større Spillerum, og henviser i denne Henseende til Erfaringen fra Smørudstillingerne i Jylland, hvor man, ligesom ved Mødet i Kjøbenhavn, sætter Bedømmelsen ved selve Smørret.

Bore Landmandsmøder ere efterhaanden mere og mere komne til at ligne de engelske, men medføre derfor ogsaa langt større Udgifter, og da de ikke som i England bæres af et rigt Selskab og tillige mangle den væsentlige Støtte i en talrig Befolkning og højt udviklede Samsærfælsmidler, vil det vist være nødvendigt, at se sig om efter andre Midler, hvorved Indtægterne kunne forøges. Landmandsmøderne have heller ingen Kapital at støtte sig til, og ingen Styrrelse har Sikkerhed for, at den ikke selv kommer til at dække det aldeles uberegnelige Underfund, der muligvis kan opstaa. Det synes da ønskeligt, om man kunde fordele Risikoen paa et større Antal Hænder, og der er da een Udvej, som det franske Landbrugselskab, la société des agriculteurs, har anvendt iaar. Det havde i en lykkeligere Stund vedtaget at holde en almindelig Landbrugsudstilling i Paris i Forsommeren 1871, og for at faa den fornødne Driftskapital, havde det opfordret Medlemmerne til at tegne sig for Bidrag à 1000 Frs., for paa denne Maade at samle 300,000 Frs. Pengene kom ogsaa ind i temmelig kort Tid, nogle havde endog tegnet sig for 10—20,000 Frs. Disse Penge vare imidlertid kun at betragte som et Garantifond eller Forskud, der skulde fuldt tilbagebetales, naar Indtægterne tillod det. Vil man opfordre den bemidlede Del af Landmændene til paa denne Maade at støtte Landmandsforstillingerne, saa er det ikke usandsynligt, at man ogsaa her hver

Gang vil kunne samle en passende Sum. Dog vil et saadant Forstud ikke være en virkelig Forøgelse af Indtægterne; en saadan maa vel snarest tilvejebringes paa et bredere Grundlag. Som Midler i saa Henseende maa anbefales en stærkere Benyttelse af faste Agenter i alle Byerne og Udstedelse af Udgangskort for faste Medlemmer, der ønske paa denne Maade og ved Forudbetaling af deres Kort at støtte Sammenkomsterne, uden Hensyn til, om de selv naa at deltage i et Møde. Der er ved flere Møder, ligesom ogsaa i Landbosforeningerne, afholdt Auktion over indkjøbte Dyr og Redskaber; denne Foranstaltning er særdeles rationel og har kun den Fejl, at den meget let volder kjendelige Tab. Man kunde derimod iværksætte en Bortlodning af Dyr og Gjenstande, som navnlig indkjøbes blandt de ved Mødet udstillede; den halve Del af Biletterne burde da muligvis bruges til disse Indkjøb, den anden Halvdel direkte tilflyde Mødets Kasse. Der vil herved ventelig ogsaa kunne drages en Del Dyr og Udstillingsgjenstande til Møderne og saaledes bødes paa den Tomhed, som de hyppigere Møder ellers muligvis kunne forvolde, især hvis der sluttelig afholdes en Auktion over de Tillagsdyr, der hidlokses ved Udsigten til at afhændes, men som ikke blive opkjøbte.

Maskin- og Redskabs-Udstillingen vil næppe tabe ved, at Møderne blive aarlige, da Forberedelserne til Udstillingerne saa kunde blive en mere stadig Del af Fabrikanternes Bestjæftigelse. Det er ønskeligt, at hver Fabrikant paa Udstillingerne faaer sin Plads, større eller mindre, enten gratis eller for Betaling, paa hvilken han da kan indrette en selvstændig lille Udstilling af sine Fabrikata. Ligesaa er det meget ønskeligt, at der bliver foretaget en grundig Prøve af Redskaberne, og at der i dette Øjemed bliver tilvejebragt enkelte Præmier.

Det vilde være særdeles heldigt for Dyrskuerne, om Landbosforeningerne vilde gjøre sig til Pligt, hvad allerede enkelte af dem have iværksat, at tilbyde fri Befordring for deres 1ste Præmie-Dyr til de større Landmandsmøder.

Hidtil har det været Skik, at Delegeretmødet ved Fastfættelsen af det næste Møde har modtaget Tilbud eller sat sig i

Forbindelse med de Byer, om hvilke der snarest kunde være Tale. Det synes rimeligere, at disse Tilbud eller Anmodninger stilles fra Landboforeningerne, som da forud kunne gjøre al fornøden Aftale med Byerne, og tillige opgive, hvor mange Foreninger der have slaaet sig sammen om Tilbudet, og hvilke Pengesummer de stille til Raadighed. Paa den anden Side synes det da ogsaa ret ønskeligt, at der gives vedkommende Landboforeninger en tilsvarende Indflydelse paa Ordningen af Landmandsmødet, at disse maatte endog vælge en Del af Dommerne, medens Delegeretmødet kun vælger ligesom Rammen til de enkelte Udvalg.

Det er ganske vist en vægtig Indvending mod de aarlige Landmandsmøder, at de lægge Beslag paa saa mange Jordbrugeres Tid for flere Dage; men naar Landmandsmøderne traadte i Stedet for andre mindre og, som det maa antages, mindre belærende Møder, saa ligger heri en væsentlig Modvægt, som forhaabentlig vil kunne opveje det Tidstab, som de aarlige Møder unægtelig ville medføre.

Hovedpunkterne i det fremsatte Forslag ere da følgende:

1. Aarlig Sammenkomst af Udvalgte fra Landboforeningerne til Raadslagning over Landbrugets fælles Anliggender og til, som hidtil, at lægge Planen for det næste (Aars) Møde, vælge Stedet for Mødet og en Del af dets Embedsmand.
2. Sammenslutning af tilgrænsende Landboforeninger, fra hvem Tilbud gjøres om at afgive Plads, Udstillingsgenstande, Penge og en væsentlig Del af Arbejdskraften til Mødets Afholdelse.

Paa Grundlag af disse 2 Forudsætninger foreslaaes som ønskelige Hjælpe midler:

Sekretærposten besattes og lønnes af Landhusholdningssekskabet, betydelig Besparelse i Trykningsudgifterne, et Garantifond, faste Agenter, stadig Udlevering af Medlemskort, Bortlodning (Auktion), samlede Udstillinger for de enkelte Fabrikanter, Præmier og omhyggelige Prøver, Samling af 1ste Præmie-Dyr

fra Landboforeningerne, Overdragelse af en Del af Balgene til de Landboforeninger, der modtage Landmandsforsamlingen.

Kmrd. Andersen, Gunderslevholm, takkede Indlederen af Spørgsmaalet for den Interesse, hvormed han omfattede den foreliggende Sag og yttrede dernæst, at efter hans Formening burde Spørgsmaalet deles i to Dele: om man skulde holde paa treaarige Møder som selvstændig bestaaende for sig, og om man skulde søge at fremkalde mindre Møder og lade dem komme i Forbindelse med de større Møder. Det forekom ham, at den Udvikling, Møderne havde taget, havde havt sin jævne, naturlige Gang, og at man kunde være tilfreds med det Standpunkt, hvortil de vare komne, og navnlig med det Tidsrum, der var sat mellem de enkelte Møder. Det var navnlig med Hensyn til Dyrskuerne, at han holdt paa de treaarige Møder, ikke blot paa Grund af de Omkostninger og den Risiko, der var forbunden med Dyrenes Fremsendelse, men isærdeleshed forbi en Mellemtid af 3 Aar var saa lang, at de Dyr, der paa et tidligere Møde vare fremstillede som unge og ikke udviklede, paa det næste Møde kunde fremstilles som fuldt udviklede, medens paa det næste Møde tillige Afkommet kunde fremvises af de tidligere fremstillede ældre Dyr. Gjorde man Møderne aarlige, vilde For skjellen i Dyrenes Udvikling blive for lille og Interessen for dem derved tabe sig. Hvad Udstillingen af Redskaber angik, antog han, at Fabrikantene vilde trykke sig ved at fremvise de samme Gjenstande, og de kunde ikke hvert Aar udstille noget Nyt. I Løbet af 3 Aar vilde de udstillede Redskaber ogsaa kunne være underkastede en grundig Prøvelse, og saaledes en paalidelig Erfaring om deres Hensigtsmæssighed være indhøstet. Endelig fremhævede han, som det vigtigste Argument, at Møderne nu efterhaanden havde faaet en mere bestemt Ordning, og allerede af den Grund burde man ikke rokke ved de vedtagne Bestemmelser, i alt Fald ikke førend en længere Erfaring forelaa. Heller ikke kunde han komme bort fra at se Sagen fra den Side, at hyppig gjentagne Møder vilde medføre for store Bekostninger for de enkelte Deltagere, for Landboforeningerne og for Landhusholdningssekskabet. Imidlertid skulde han indrømme, at der kunde siges at være et for stort Spring mellem Landmandsmøderne og Landboforeningsmøderne, og at man derfor maatte ønske Møder, som kunde blive ligesom Mellemled mellem hine, men saadanne Møder kunde skaffes tilveje paa en naturlig Maade, naar Provinsernes Landboforeninger

wilbe flaa sig sammen, og at der f. Ex. i de to Aar, hvor ingen Landmandsmøder fandt Sted, blev holdt et samlet Møde, stiftesvis paa Nerne og i Jylland. Saadanne Møder, ved hvilke Udstillingen af Kestfaber og Dyrskuet ville være Hovedsagen, vilde i og for sig have stor Interesse. Sluttelig tilføjede han, at det havde sine store Vanskeligheder at give en fuldstændig Beretning om Bedømmelsen af Dyrene. Ved Smørubstillingerne kunne de enkelte Prøver lastes, uden at man veed, hvem disse tilhøre, men ved Dyrskuerne lastede man allerede indirekte ved at rose de præmierede Dyr, og videre troede han ikke, man maatte forlange af Dommerne.

Rmhr. Wichfeldt udtalte ligeledes sin Anerkjendelse af den Dygtighed og Indsigt i det foreliggende Spørgsmaal, som Indlederen havde lagt for Dagen ved sit Foredrag. Han gennemgik dernæst de enkelte Forslag, som han fandt hensigtsmæssige, og han troede, at mange af dem kunde og burde man iværksætte, hvad enten Møderne kun bleve holdte hvert tredje Aar eller hyppigere. Det kunde vistnok være meget heldigt, at Udstillerne af Maskiner kunde faa disse udstillede paa samme Sted, men paa den anden Side var det interessant at se Prøverne, f. Ex. med Tærskemaskiner, udførte ved Siden af hverandre, og saadanne større Maskiner burde derfor samles paa et Sted, medens Fabrikanterne for Resten kunde have deres Maskiner udstillede samlede. Angaaende Spørgsmaalet om etaarige eller treaarige Møder yttrede han, at vi Danke havde en prisværdig Øyst til at gjøre Forsøg, men at vi ikke vare tilbøjelige til at føre Forsøgene til Ende, saaledes f. Ex. Forsøgene med Stutterivæsenet. Han troede, at det vilde være uheldigt allerede nu at fravige den sidst vedtagne Ordning af Møderne. Ganske vist vilde etaarige Møder have til Følge, at de kunde holdes paa flere forskellige Steder, saaledes at Nytten af dem vilde blive udbredt mere over hele Fædrelandet, men paa den anden Side vilde de treaarige Møder samle et større Publikum, ogsaa af Fremmede. Endvidere maatte han navnlig urgere, hvad Rmrd. Andersen havde udviklet m. H. t. Dyrskuerne. Der havde været forskellige Meninger om, hvilken Side af Landmandsmødernes Virksomhed, der skulde have Fortrinnet. Hvad Foredragene angik, hævdede han disses Betydning; der var paa Landmandsmøderne blevet fremdraget og behandlet Spørgsmaal, som senere vare blevne gjorte til Gjenstand dels for Lovgivningen, dels for almindelige sociale Foretagender, og det havde heller aldrig manglet paa betydelig Tilslutning af Tilhørere ved Foredragene. Det var imidlertid ikke altid let at finde nye Diskussionsæmner, ligesom det ogsaa kunde være vanskeligt at faa Mænd til at ind-

lede og fremstille Spørgsmaalene. Men jo sjældnere Møder der holdtes, desto lettere vilde Gjenstandene fremstille sig og Mændene findes. Endelig fremhævede han, at Maskinernes Transport var en byrdefuld Sag for Fabrikkerne, og endnu langt vanskeligere var det at fremsende kostbare Dyr, og derfor turde man kun haabe at faa dem at se ved de større Møder. Præmieringen var et væsentlig Moment til at fremskaffe disse Gjenstande, men passende Præmier vilde ogsaa desbedre kunne tilvejebringes, jo sjældnere Møderne holdtes. Han troede derfor, at man ikke burde afbryde de begyndte Forsøg med treaarige Møder.

Prof. Prosch holdt paa de treaarige Møder som dem, der vare bedst istand til at give et godt Skjøn over Fremskridtet i de forskjellige Retninger. Hvad der manglede, var en inderligere Forbindelse mellem de store og de smaa Landmandsfor-samlinger. Han fremhævede, at vi ved Dyrskuerne trængte til en Fremstilling af, hvad der var præsteret, ligesom m. S. t. Maskinerne, og at det var umaadelige Kapitaler af Oplysning, man havde ladet strømme ubenyttet bort, idet der ikke var givet en udtømmende Fremstilling af det Materiale, der var udstillet. Men Dommerne skulde sige den fulde Sandhed. I England toge de virkelig Bladet fra Munden, og Dyrskuerne havde der været mere belærende, fordi Kritikken havde spillet en saa overordentlig stor Rolle. Det var jo Hensigten med hele Dyrskuet, at Dyrene skulde prøves og dømmes, og han troede, at man her i Landet ofte havde taget en Lærdom af Dyrskuerne, som var modsat den, man skulde have taget. Men hvem var kaldet til at kritisere? Det var Pressen. Den politiske Presse sørgebe nok for sig; men Fagpressen havde Trang til at imødekomes. Han kunde tale af Erfaring, da han en Gang tidligere havde gjort Forsøg paa at vinde et Blik over Dyrskuet's Resultater. Dette var umuligt for den enkelte Mand; han maatte have 5—6 Medhjælpere, der kunde gennemgaa Materialet og fremstille det, som trængte til nærmere Eftersyn. Men foruden den temmelig bethdelige Udgift, der saaledes var forbunden dermed, var der Vanskeligheden ved at faa Lejlighed til at se alt, og i saa Henseende var der ikke viist denne Slags Kritik nogen synderlig Forekommenhed ved vore Dyrskuer. Det blev der ganske vist klaget over allevegne, men han maatte sige, at ved engelske Dyrskuer, hvor han havde været udeles ubekjendt, havde han havt lettere ved at faa Oplysninger end her. Fagkritikken og Fagpressen burde have Extraadgang til Undersøgelser, om ikke lige med Dommerne, saa næst efter dem. Det var noget af det Vigtigste, naar Dyrskuet skulde give alt det Udbytte, som det kunde. Sluttelig udtalte han sig om Be-

dømmelsekommiteernes Sammensætning. Det var aldrig heldigt, at disse talte mange Medlemmer. Jo mere Magt og Myndighed man lagde i en enkelt Mand's Hænder, desto mere kunde man fordre, at han viste personlig Selvstændighed og var sin Mening bekendt. Dommerkommiteen burde egentlig kun bestaa af en eneste Mand, og han skulde have Lov at vælge sine Medhjælpere. Han vidste vel, at det ikke kunde sættes igjennem, men mere end Tre burde der vistnok aldrig være i nogen Komite. Ellers blev Samarbejdet ikke paalideligt nok, og det Ansvar, der skulde være ved enhver saadan Gjerning, svandt bort.

Kmrb. Andersen erklærede sig enig i, at man skulde have den fulde Sandhed frem ved Bedømmelsen, og det var, bemærkede han, efter Forslag af ham, at det var blevet indført, at holde ordentlige Dommerprotokoller fra det ene Møde til det andet, men paa den anden Side maatte man ikke stille for store Fordringer til Dommerne. Naar der med Præmierne fulgte en vel motiveret Dom, saa var det efter hans Mening alt hvad man, som Forholdene for Tiden vare her i Landet, kunde forlange af Dommerne. Selv om det kunde lade sig gjøre, indsaah han ikke, at det kunde have nogen væsentlig Nytte, at Fejlene bleve omtalte for de Dyr's Bedkommende, som ikke fik Præmier. Skulde det gjøres, vilde man derved affrække dygtige Folk fra at overtage Dommerbestillingen.

Bureauchef Desjau henholdt sig, hvad Hyppigheden af Møderne angik, til de foregaaende Talere. Han vilde i og for sig anse det for rigtigt, at Landhusholdningssekselskabets Sekretær tillige var Sekretær ved Landmandsforsamlingerne; men han maatte ogsaa formene, at Landhusholdningssekselskabets Sekretær vilde blive valgt af den Komitee, der forestod Landmandsforsamlingen, naar han ønskede det, og vilde blive gjenvalgt, naar det ved et Møde havde viist sig, at han udfyldte sin Plads. Skulde han derimod paatvinges Landmandsforsamlingen som Sekretær, vilde hans Stilling ingenlunde blive behagelig, thi Komiteen var meget skyns over, at der ikke skete Indgrib i dens Magt. Han troede derfor, at det vilde være uklogt, om Landhusholdningssekselskabet vilde gjøre gjældende, at det vilde lønne Sekretæren, men saa ogsaa vilde vælge ham. Hvad det angik, at der skulde kunne spares betydeligt paa Trykningsomkostningerne, saa kunde det i alt Fald ikke ske paa den af Indlederen antagne Maade. S. Horsens var det blevet vedtaget, at Beretningen skulde være saa udførlig som mulig, for at have alt samlet, og for at den kunde tjene til Vejledning ved det følgende Møde, og, saavidt Taleren bekendt, var det ogsaa blevet godt optaget, at Beretningen var saa fuldstændig, som den

var. Derimod kunde der opnaaes en Besparelse ved Katalogernes Affattelse, og det vilde sikkert blive taget under Overvejelse næste Gang. Naar man derhos lod Medlemmerne betale Katalogerne, vilde der derved vindes saa meget, at de kunde optages i Beretningen, hvor de formentlig ikke burde savnes. Taleren erkjendte Nyttens af Dommerprotokollerne, naar de førtes nogenlunde ensartet, men de havde ved det sidste Møde ladet en hel Del tilbage at søsse. Naar man fik en fuldstændig Bedømmelse af Dyrene, vilde man kunne levere en Udsigt over de præmierede Dyr i Righed med den, der gaves over Maskinerne, men en saadan vilde næppe kunne meddeles under selve Mødet. Maskinerne blive nemlig bedømte 3—4 Dage før Mødet og af een Komitee, men Dyrene blive bedømte kun een Dag før Mødet og af forskjellige Komiteer. Forøvrigt troede han heller ikke, at man havde været saa overordentlig fornøjet med, at Bedømmelserne af Smør bleve offentliggjorte. Hvad angik Auktion over Dyr og Maskiner, saa havde det hidtil altid endt med betydeligt Tab. I Odense eller Aarhus havde der været Tale om en Bortlodning, men Komiteen havde ikke Mod til at gaa ind derpaa, og derfor blev der ikke noget deraf. Det vilde være meget behageligt for Komiteen at have et Garantifond, og det var ogsaa muligt, at der til det første Møde kunde staffles nogle Penge tilbeje i det Njemed, men det kunde vel være, at Tilstedeværelsen af et saadant Fond kunde bidrage til, at Komiteen ikke vilde iagttage den fornødne Oekonomi, og var en Gang et saadant Garantifond gaaet tabt, kunde man være temmelig vis paa, at man ikke fik det igjen. Han vidste vel, at f. Ex. i Hamborg vare nogle Rigmænd traadte sammen og havde garanteret et vist større Beløb, men der gave Møderne et betydeligt Overskud. I Horsens havde der derimod været et Underflud, som imidlertid var blevet dækket af den følgende Landmandsforsamling. At der maatte staffles større Indtægter, var nødvendigt, naar Dyrskuet skulde være i flere Dage, og Dyrene skulde staa i luffede Stalde. Man maatte derfor vistnok komme til, at Udstillerne skulde betale for den Plads, deres Maskiner eller Dyr inbtog. Saaledes var det ogsaa i Sverrig, hvor de ligeledes betalte Foderet til Dyrene og kun fik Strøelsen gratis. Derimod havde Udstillerne i Sverrig fri Transport paa Jernbanerne.

Konr. Andersen indrømmede, at ikke alle Dommerprotokollerne vare fuldstændig godt førte, skjønt der efter hans Forslag i hver Protokol var inlagt en Form for dennes Affattelse; men med tre, fire af dem var det Tilfældet; der var saaledes gjort en god Begyndelse, og man vilde ved det næste Møde

kunne henvisse til de bedre førte Protokoller. Naar det efterhaanden blev klart for Dommerne, at de maatte kunne motivere deres Domme, vilde ikke Andre end de, der kunde gjøre det, paatage sig Dommerbestillingen.

Forpagter Heide anerkjendte, at Hr. Møller-Holst med stor Omhyggelighed havde fremdraget Lys- og Skyggesiderne mellem etaarige og treaarige Møder. Han vilde gjerne tiltræde det Resultat, hvortil denne var kommen, at maatte anbefale aarlige Møder, men han frygtede for, at et Forsøg i den Retning vilde mislykkes. Anledningen, til at Spørgsmaalet om Landmandsforsamlingernes Ordning blev forhandlet i Horsens Landbrugsforening, havde Mødet i Haderslev givet og især den ved Horsensmødet indhøstede Erfaring. Der blev som Grundlag for en Ordning opstillet tvende Hovedprinciper, nemlig at søge dannet et Selskab af Landets største Landejendomsbesiddere, som, med fornøden Kapital og god Villie, uafhængig tog Sagen i dets Haand — eller at forsøge at gjøre de danske Landmænd, smaa og store, i Almindelighed medvirkende til Landmandsmødernes Ordning og Fremme ved Delegerede fra samtlige Landbosforeninger. Denne sidste Vej blev den Gang valgt, og som allerede udtalt turde det vistnok siges, at denne Ordning havde haft en heldig Indflydelse paa de tvende sidste Landmandsforsamlinger. Men Taleren frygtede for, at Apparatet: Delegeretmødet, den ordnende Komite og endelig Dommerkomiteerne, var for stort til at turde bringes i Virksomhed aarligt. Skulde der gaaes over til aarlige Landmandsforsamlinger, vilde han anse det for heldigere, dersom et Selskab med fornøden Kapital kunde dannes og overtage Ordningen; men der skulde mange Penge til, og han troede ikke, at et saadant Selskab vilde kunne dannes. — Indlederen af Spørgsmaalet havde nøje gennemgaaet den økonomiske Side ved Landmandsforsamlingernes Ordning og Ledelse og paapeget forskjellige mulige Besparelser. At begrænse Udgifterne var en meget vanskelig Opgave, og det kunde derfor være meget gavnligt, at denne Side af Sagen blev drøftet. Han skulde med Hensyn dertil kun tillade sig at bemærke, at man ved Landmandsmøderne i Odense, Aarhus og Kjøbenhavn var kommet højere og højere, hvad Udgifterne angik, men at Indtægterne vare stegne i samme Forhold, og han troede, at d'Her., i hvis Hænder Ordningen af de fremtidige Landmandsmøder kom til at hvile, vilde trods al mulig Økonomi komme til forholdsvis store Udgifter, hvis ikke de fremtidige Møder skulde komme til at træde altfor meget i Skygge for de foregaaende, hvilket sikkert ikke vilde være heldigt. Hvad Indtægterne angik, da troede han ikke, at der maatte haabes meget,

thi de kom ikke let. Naar der saaes hen til, hvormeget de frivillige Bidrag havde andraget ved tidligere Møder, da vare de en forsvindende Del af Udgifterne, og det var utvivlsomt, at Medlemstallet vilde formindskes ved aarlige Møder. Den nuværende Ordning havde sikkert en ikke uvæsentlig Indflydelse paa at bringe Medlemmer, ja ogsaa Dyr, Maskiner og Redskaber til Landmandsmøderne, idet disse Møder ved Landboforeninger og deres Delegerede bringes og holdes i frist Erindring omkring i Landet, men han frygtede for, at skulde dette gjentages hvert Aar, da vilde Interessen trættes, hvorimod nu Landmændene efter tre Aars Hvile med frist Mod og Lyst satte hinanden Stævne ved Møderne. Han turde saaledes ikke tiltræde Forslaget om at gaa over til aarlige Landmandsforsamlinger, men han var derimod fuldkommen enig med Indlederen i, at der var for langt et Tidsrum imellem Landmandsmøderne, og dette især m. H. t. Dyrskuerne. Ved en tidligere Lejlighed havde han udtalt den Mening, at vore mange smaa Dyrskuer ikke kunde vedblive at være tilfredsstillende og fyldestgjørende Bejledere og Bærere af vor Husdyravl; dertil vare Landboforeningerne for smaa, og dertil havde de af flere Grunde et for snævert Omraade. Det var ligeledes tidligere udtalt, jo flere Landboforeninger, jo flere Dyrskuer, desto glædeligere, desto bedre. Han kunde ganske vist være enig deri, men jo flere og derfor mindre Dyrskuer der fremkaldtes, desto mere trængte vi til hyppigere, større Dyrskuer, Dyrskuer for en større Kreds, med større Konkurrence, hvor Kampen om Prisen blev vanskeligere og derfor mere fristende og mere tilfredsstillende. Han maatte derfor anse det for meget heldigt, om Staten i Fremtiden gav et Tilskud til Husdyravlens Fremme, og at dette blev givet til større Kredse, f. Ex. de nuværende Hingstskuekredse, i hvilke Kredse da Landboforeningerne maatte samvirke for at ordne alt Dyrskuet vedkommende.

Prof. Jørgensen gjorde opmærksom paa, at Udgifterne ved Landmandsmødet i Horsens havde beløbet sig til 15,000 Rd., i Odense til 20,000 Rd., i Aarhus til 26,000 Rd. og i Kjøbenhavn til 55,000 Rd. Naar hertil lagdes Udgifterne ved Transporten af Dyr og Maskiner, som man lod Udstillerne selv afholde, og alle de øvrige Udgifter, var det en betydelig Kapital, som kom ud, vistnok flere 100,000 Rd. Han troede derfor, at man maatte betænke sig vel, inden man vedtog at holde hyppigere Møder. Møderne bleve dyrere og dyrere, fordi man krævede mere og mere af dem. Udgifterne til Dyrskuet vare saaledes stegne fra 1000 Rd. i Horsens til 17,000 Rd. i Kjøbenhavn, fordi man der gjorde det store Spring til at bygge

Stalde — noget, han ikke vilde sige, man skulde efterligne andre Steder; men her maatte Forsøget gjøres, da det viste sig, at man havde Midlerne dertil. Desuden opslides Kræfterne ved de hyppige Møder baade for de Besøgendes og for de arbejdende Kræfters Bedkommende. En Del Mænd vare selvskrevne til at møde, og vilde man sige, at der kunde komme andre i Stedet for, saa var det dog heller ikke heldigt saaledes at skulle vegle. At Møderne kun holdtes hvert tredje Aar, havde den Fordel, at der saa var Tid til at glemme. De, der vare Medlemmer af Komiteen ifjor, vilde vistnok betakke sig for at være det igjen iaar; men naar der gik tre Aar hen mellem Møderne, vilde der ligesom være samlet friske Kræfter, og de vilde da næppe have noget derimod. Møderne bleve ligesom Stadier, hvorfra man talte. Hvad den fornødne Kapital angik, saa var det ganske vist Sagens vanskelige Side, men Erfaringen viste dog, at det gik. I Horsens havde der rigtignok været et Underfskud, men det var ikke andet, end hvad man kunde vente, naar man slog ind paa en ny Bane, og forresten var det jo ogsaa blevet dækket. Han vilde ikke paa nogen Maade anse det for et Gode, at der var et Garantifond; det vilde vistnok paa en Maade gjøre Arbejdet lettere for vedkommende Komite, men paa den anden Side frygtede han for, at den saa ikke saa let vilde kunne modstaa de mangfoldige Forbringinger, der stilles til den, og at den ikke saa meget vilde anstrænge sig for at skaffe Penge, og at Garantifondet derfor let vilde gaa tabt. Taleren troede derfor ikke, at man burde forlade den nu en Gang vedtagne Ordning med treaarige Møder, saameget mindre som det havde viist sig at gaa langt bedre, end der kunde ventes. Han havde saaledes tvivlet om, at der paa Landhusholdningsselskabets Opfordring vilde have mødt Delegerede i Kjøbenhavn fra alle Landbosforeningerne i Landet. Dog var det skeet, og det var en ganske overordentlig Hjælp for hele Sagen; men naar det skulde være hvert Aar, saa havde han en Følelse af, at det ikke vilde gaa. Sluttelig henviste han til, at nu vare Landmandsforsamlingerne ordnede paa samme Maade i Sverrig, hvor man tidligere havde holdt Møder hvert og senere hvert andet Aar, men var kommen til at holde treaarige Møder som det Bedste. Med England turde vi ikke sammenligne os, og hvad Tyssland angik, saa var det jo hovedsagelig Diskussionsmøder, i hvilke ogsaa kun Saa deltog. Sluttelig tilføiede han, at Etatsr. Tesdorpf, der var hindret i at overvære Mødet formedelt Sygdom, bestemt holdt paa de treaarige Møder.

Redaktør Møller-Holst var det om at gjøre, at Landmandsforsamlingerne kunde blive saa nyttige og praktiske som

mulige. Man kunde ikke lade Udgifterne ved Møderne blive ved at voxe, som det hidtil var skeet, og han ønskede derfor, at der var nogen Afvevling, saa at et følgende Møde ikke behøvede at staa lige med eller overgaa det forrige Møde. Han maatte vedblivende mene, at der kunde spares ved Trykningsomkostningerne. Han troede ikke, at det blev paaffjønnet fra Landmændenes Side, at der gaves en saa udførlig Beretning, og Landbrugstidenderne vilde ogsaa være mere tilfredse med at faa nogen Hjælp til de Beretninger, de maatte give om Møderne. Nu maatte de hjælpe sig selv. Hvad Bedømmelserne angik, havde han tænkt sig, at enhver Dommerkomite skulde afgive sin Beretning, som Bestyrelsen da strax maatte offentliggjøre. En samlet Oversigt over Dyrskuet var jo ganske vist noget, som ikke kunde gives i Øjeblikket. Taleren ansaa det ikke for nødvendigt, at Fabrikkerne hver Gang mødte med nye Ting, men ved saa at sige at gjøre Møderne til Markeder for Fabrikkerne, vilde disse selv vinde, baade ved at komme i let Berøring med Landmændene og ved at faa Lejlighed til at se og bedømme hinandens Arbejder, og se hvilke Fremfærd der i den ene og anden Retning vare gjorte. De vilde da lære at dele Arbejdet imellem sig, ligesom Tilfældet er i England, hvor f. Ex. af Damppløjningsapparaterne Ploven i Reglen ikke er fra samme Fabrikant som Dampmaskinen.

Bureauchef Desfau gjorde opmærksom paa, at det ikke lod sig gjøre at tilstille Fagbladene de stenografiske Gjengivelser af Forebragene, thi man kunde ikke nægte Foredragsholderne at faa Manuskriptet til Gjennemsyn, og naar man gjorde det, var man ikke Herre over, naar man fik det tilbage igjen. Naar Beretningen ikke i Nar var udkommen saa hurtig, som man kunde ønske, var det begrundet i, at et af de interessanteste Foredrag ikke havde kunnet leveres før. Hvad Beretningen om Dyrene angik, da vilde ogsaa den trænge til nogen Bearbejdelse, inden den kom i Trykken. Kataloget bør ikke savnes i Beretningen, da man derved kan følge det samme Dyrskue Udvikling og Bedømmelse fra det ene Møde til det andet.

Prof. Jørgensen: Dommerne ved Dyrskuet kunne ikke faa Tid til at ubearbejde en Beretning om dette. Nytten af, at man havde den fuldstændige Beretning samlet, paaffjønnedes af mange, der stadig benyttede den som Haandbog, og man vilde være meget ilde stillet, naar man skulde søge de Oplysninger, man ønskede, omkring i Aviser og paa andre Steder.

Forpagter Heide erklærede sig enig med Møller-Holst i, at der ved Landmandsmøderne burde forsøges en anden Ordning af Udstillingen af Maskiner og Redskaber i den antydede

Retning, nemlig at overlade de enkelte Udstillere, som ønskede dette, en Plads, hvor de samlet kunde udstille, prøve og faldbjude deres Frembringelser, i Stedet for som hidtil at udstille samtlige Maskiner og Redskaber i Afdelinger eller Klasser. Udstillerne fik derved bedre Lejlighed til selv at prøve og forevise deres Maskiner, og han troede at burde udtale, at Bedømmelseskomiteen for Maskiner og Redskaber ved de senere Møder just ikke havde nogen gunstig Mening om de ved Møderne af Komiteen foretagne Prøver, og gjerne vilde have overladt de fleste af disse til Fabrikterne. Ogsaa var han enig i, at det vilde være heldigst, dersom enkelte Maskiner eller enkelte Klasser af Maskiner og Redskaber kunne præmieres, efter at have været underkastede en omhyggelig og grundig Prøve paa passende Aarstid og Sted; men saadanne Prøver vilde ikke kræve liden Tid og ikke saa Kræfter, og dette talte yderligere imod aarlige Møder. Han troede ikke, at der med Billighed turde stilles større Fordringer til Udstillerne af Maskiner og Redskaber, men at tværtimod vore danske Fabrikanter skulde bestige en Konkurrence, der fuldkommen svarede til Forholdene og Omsætningen. Foraa vidt det var blevet gjort gjældende, at Bedømmelsen af Dyrene ved Stuerne burde begrundes og saaledes komme til Landmændenes Kundskab, maatte Taleren tiltræde Ønsket om, at der arbejdedes hen til dette Maal; Dyrstuerne vilde utvivlsomt derved blive mere belærende, og selv den, der ikke vandt nogen Præmie, vilde dog vinde Fordelene af Bedømmelsen. Han var rigtignok ikke Kjender, men han skjønnede ikke rettere, end at vore nuværende ved Lov ordnede Hingstskuer opfyldte deres Bestemmelse tilfredsstillende, og han troede ogsaa, at dette var den almindelige Mening; den uheldige Side turde være, at Amtsrådene vælge Dommerne. Loven aabnede vel Udvej til, at Valget af Dommerne kunde gaa over til Landbosforeningerne, men da Prisen for Retten til at vælge en Dommer var 100 Rd. Bidrag til Præmier, var denne Ret kun benyttet af en enkelt Forening. Hvad Dyrstuerne ved Landmandsmøderne angik, da laa der i Virkeligheden en længere Aarrække end 3 Aar imellem disse. Det var nemlig ikke at vente, at der sendtes Dyr til Stue f. Ex. fra Jylland til Falster og omvendt, og det kunde derfor tilnærmelsesvis siges, at der laa 6 Aar imellem disse større Dyrstuer. Naar der forhandlede om Dyrstuer, maatte det vel erindres, at Opdrætterne ingenlunde vare heldig stillede i Danmark; der var Risiko, Tab og Beføstning ved at sende sine bedste Dyr til Stuerne, Præmierne vare ikke fristende, og endnu var Prisen paa Tillægsdyr ej heller fristende. Vel vare Fremskridtene ikke saa store med Hensyn til Husdyravlen her hos os

som f. Ex. i England; men der var nu ikke liden Bevægelse imellem Landmændene i den Retning; der var nu ikke faa Landmænd, der lagde megen Vægt paa Opbræt, og han vilde endnu en Gang tillade sig at anbefale Forslaget om større Kredsdyrskuer, som kunde afholdes i de mellem Landmandsmøderne liggende Aar. Ved saadanne større Kredsdyrskuer troede han, at der i den Retning vilde være draget Omsorg for Udvillingen af vor Husdyravl i en Række Aar. Det var ikke hermed hans Mening, at Landboforeningerne skulde undlade at afholde deres aarlige Dyrskuer; tværtimod troede han, at disse mindre Skuer kunde begrænses heldigere, at der kunde tages mere Hensyn til den mindre Jordbruger, at der, som i Sorø Amt, endogsaa kunde præmieres Husmænds-Køer. Der var ej heller noget til Hinder for, at der med de større Kredsdyrskuer kunde forenes mindre Udstillinger af Maskiner og Redskaber, og selvfølgelig maatte de afholdes samtidig med Hingstskuerne, hvorved begge vilde vinde. Han sluttede med Ønsket om, at denne Sag maatte blive Gjenstand for Landmændenes Overvejelse.

Kmrd. Andersen støttede Hejdes Forslag om Dyrskuer for større Kredse, og kunde der paa denne Maade faaes større Præmier til Kredsdyrskuer, havde det mindre at sige, om de enkelte Landboforeninger mistede deres Tilskud fra Staten. Iøvrigt var det ingenlunde hans Mening, at de smaa Foreninger skulde ophøre med deres Dyrskuer; men disse kunde ikke alene bære Interessen op, da de nu vare saa talrige, Præmierne derfor saa smaa, og Kampen selvfølgelig kun ringe.
